

Od Muira ke Snyderovi: posthumanismus v kalifornské literatuře

Petr Kopecký
FF Ostravské univerzity

Ekokritika

- ◆ studium vztahu mezi literaturou a fyzickým prostředím (Cheryll Glotfelty)
- ◆ Základní faktory „environmentálně orientované literatury“ podle L. Buella:
 1. Mimolidské složky přírody nevytvářejí pouhý dějový rámec, ale jejich přítomnost naznačuje, že dějiny člověka jsou nedílnou součástí dějin přírody.
 2. Zájem člověka není jediným legitimním zájmem.
 3. Zodpovědné jednání člověka vůči přírodě je součástí etické orientace textu.
 4. V textu je alespoň implicitně příroda pojímána jako proces spíše než konstanta.
(*The Environmental Imagination*, 1995)

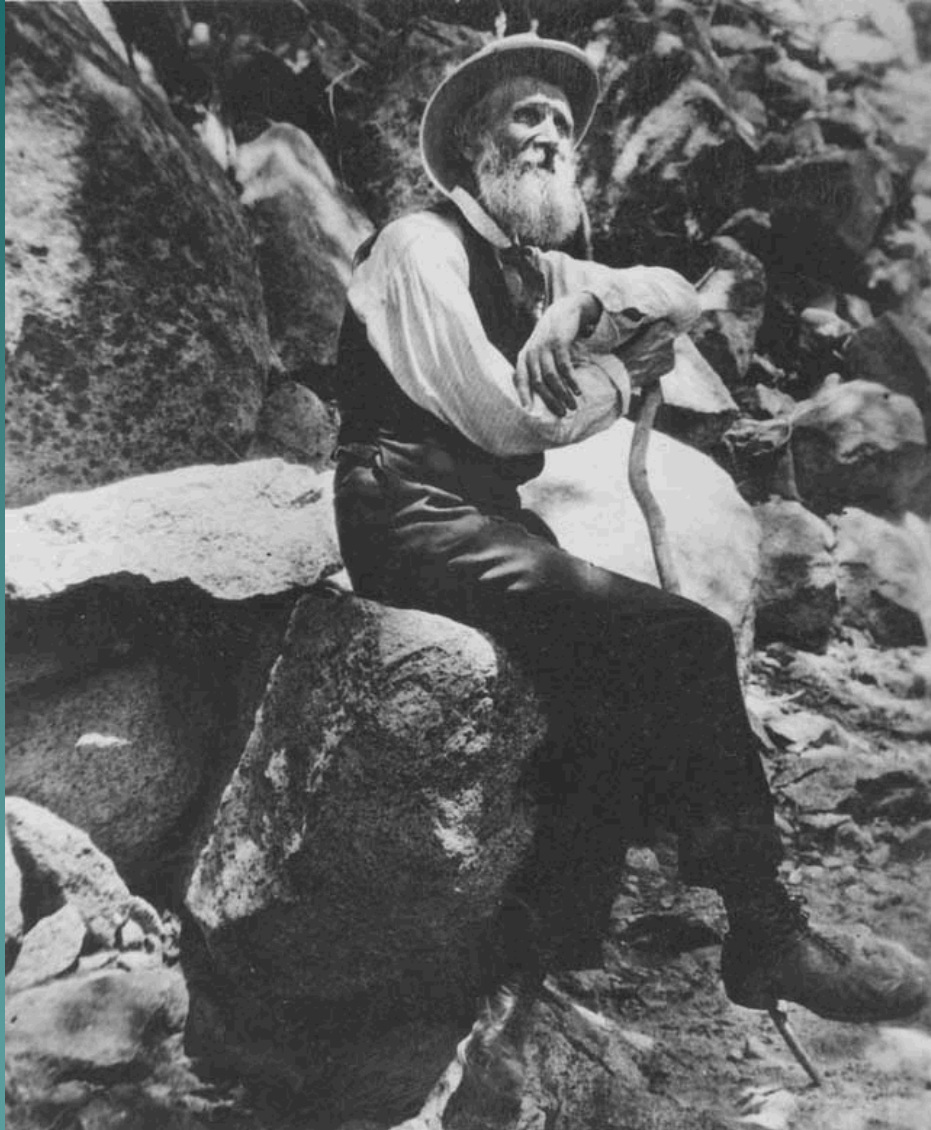
Kalifornie – ekologický ostrov

- ◆ pouště na jihu, hory na východě a oceán na západě izolovaly Kalifornii od zbytku kontinentu
 - ◆ rozmanitost ekosystémů a mikroklimat
 - ◆ Kalifornie odjakživa vzbuzovala respekt i despekt, mentalita jejich obyvatel definována skrze vztah k přírodnímu prostředí
-

Posthumanismus: bourání paradigmatu

- ◆ myšlenkový směr v evropské kontinentální filosofii (přelom 20. století)
- ◆ od klasického humanismu se liší v odmítání vědeckotechnického paradigmatu
- ◆ člověka vnímá jako jeden z řady živočišných druhů a odmítá jeho vyčleňování/nadřazování vůči ostatním

John Muir (1838-1914)

- ◆ Říká se, že svět je stvořen pro člověka. Tato premisa ale nemá oporu ve faktech. Mnozí lidé nesou s bolestným údivem objev jakékoli věci, živé či mrtvé, která nemá pro člověka žádného významu a užitku.... Vesmír by byl bez člověka neúplný, stejně tak neúplný by však byl i bez toho nejmenšího transmikroskopického tvorečka, který žije nepozorován našim samolibým pohledem....
(*A Thousand-Mile Walk to the Gulf*, 1916)

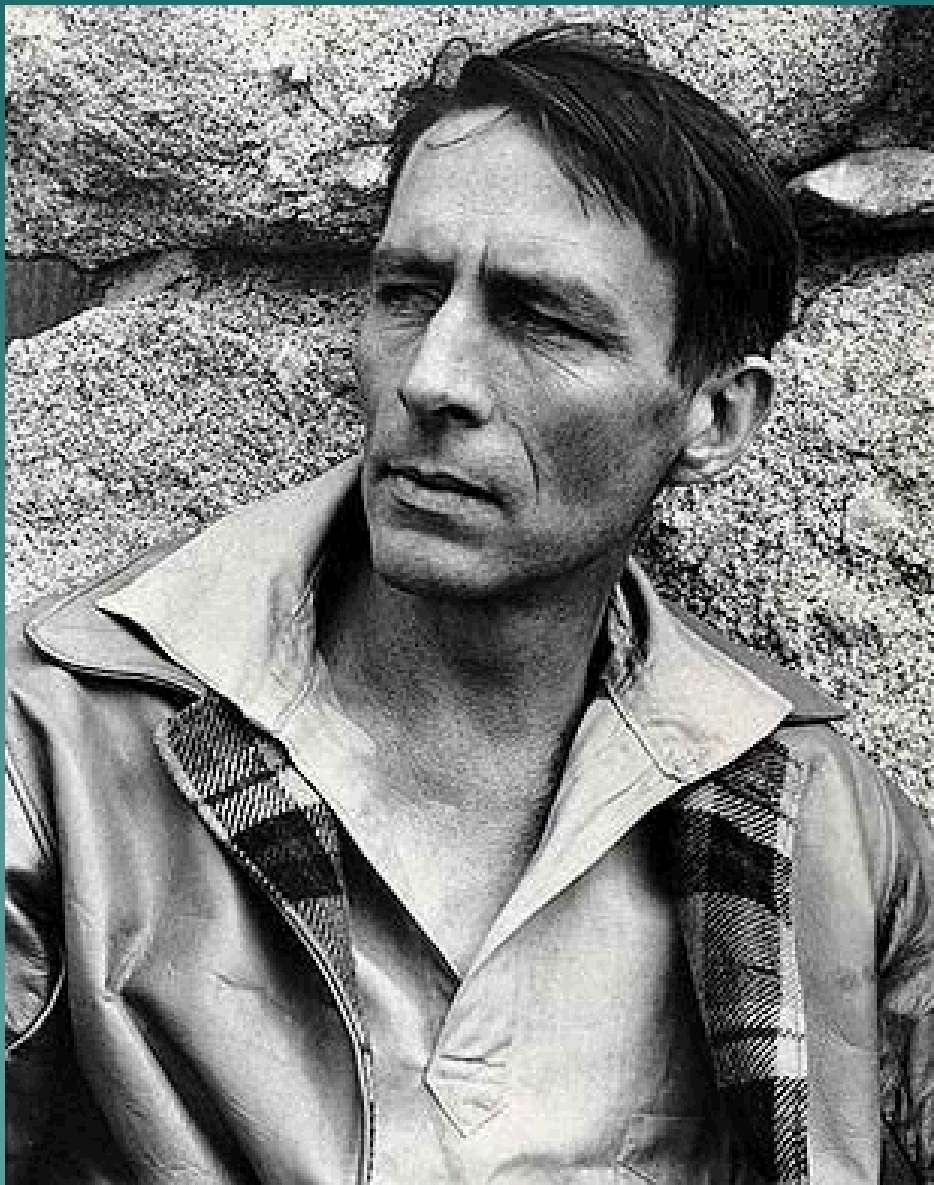
Mary Austin (1868-1934)

- ◆ Neexistuje dobrý důvod, proč bychom nemohli uvěřit tomu, že si rostlina může být vědomá člověka, alespoň do určité míry.

(Qtd. in *Speaking for Nature*, 1980)

Robinson Jeffers (1887-1962)

- ◆ **Inhumanismus** je založen na uznání neskonalé krásy věcí, jejich živoucí celosti a na rozumovém přijetí faktu, že člověk není ani středobodem vesmíru ani jeho důležitou součástí (*The Double Axe*, 1948)
- ◆ Musíme odvrátit mysl od sebe samých, Musíme trochu odlidštit svá hlediska... („Carmel Point,“ 1953)

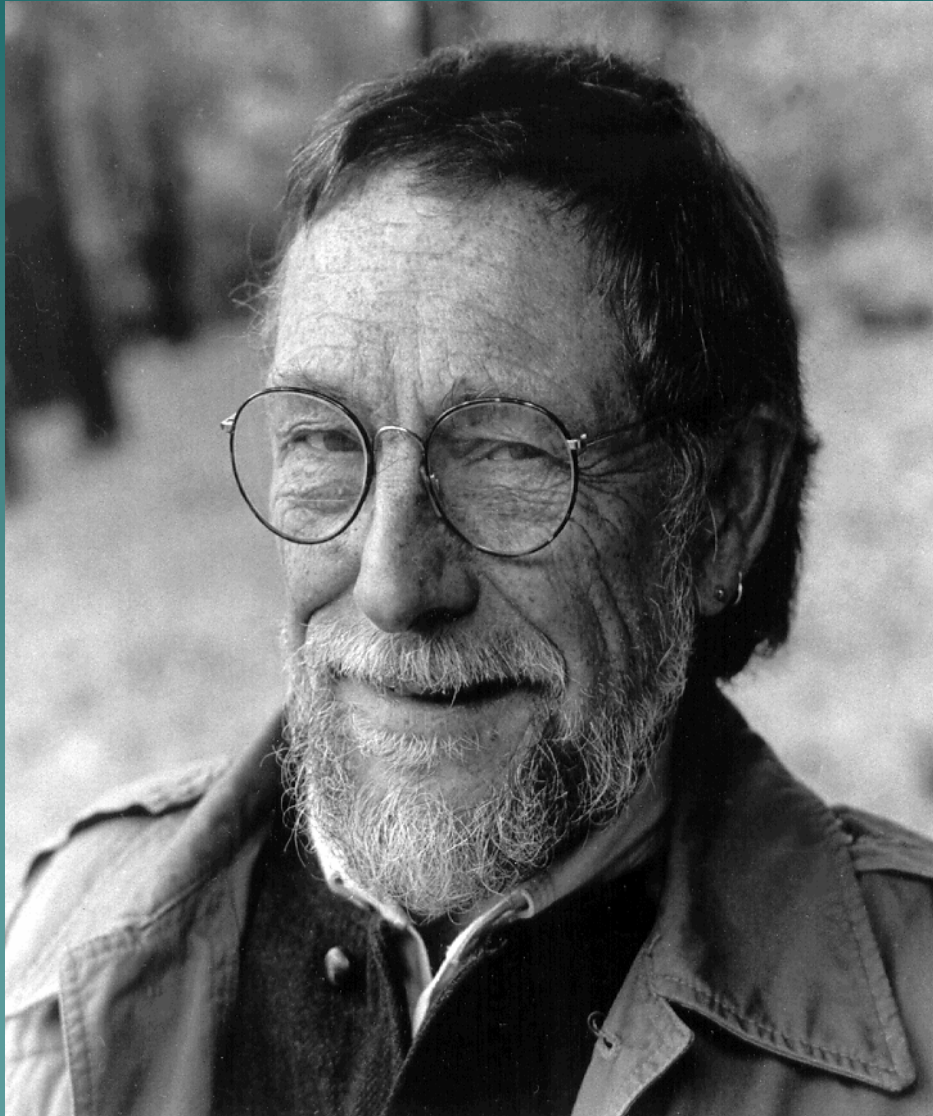
John Steinbeck (1902-1968)

- ◆ ... a tak nejen rozumově, ale i smyslově se začíná pojem "druh" zamlžovat. Jeden se propojuje s druhým, skupiny se mění v ekologické skupiny do chvíle, kdy si uvědomíme, že život se střetává a začíná splývat s tím, co považujeme za ne-život: vilejš a kámen, kámen a země, země a strom, strom a déšť a vzduch. A jednotky se zabydlují v celku a jsou od něj neoddělitelné.

(The Log from the Sea of Cortéz, 1941)

Gary Snyder (1930-

- ◆ Co se života týče, neexistuje žádná hierarchie...život kamene či plevele je tak krásný a autentický, moudrý a hodnotný jako, dejme tomu, život Einsteinův.

(The Real Work, 1980)

Ingredience posthumanistické vize: **SYNKRETISMUS**

Muir: Indiáni „lehce našlapují“; označen za taoistu Západu

Austin: eminentní zájem o indiánskou a hispánskou kulturu

Jeffers: v poezii odkazy na Buddhu a Lao-c'e; do zdí Jestrábí věže ukryl předměty, které symbolizují jeho úctu k tradici Egypta, staré Číny, keltských a indočínských národů, atp.

Steinbeck: kulturní rozmanitost trilogie z Monterey *Neznámému bohu* (titul védské hymny), vliv E. Rickettse a J. Campbella

Snyder: Stěžejní role buddhismu, šamanských tradic a „prapůvodní mysli.“ V předmluvě ke sbírce *Želví ostrov* volá po návratu ke kořenům, pradávné solidaritě a jednotě všech tvorů, která stále přebývá hluboko v našem podvědomí

GESTALT ONTOLOGIE

- ◆ Muir: ...ztrácíte vědomí své oddělené existence, pomalu splýváte s krajinou a stáváte se součástí přírody. (*A Walk*, 1916)
- ◆ Austin: ...záblesk vzájemného vědomí ... hluboko uložená vrstva vědomí zakouší pocity tryskající mízy. (*The Land of Journey's Ending*, 1924)
- ◆ Jeffers: ...kameny, planety i galaxie mají vědomí – jedno vědomí, jeden život, jeden Bůh. ("The Beginning and the End", 1963)
- ◆ Steinbeck: Josef cítil, že on a země v podstatě jedno jsou... (*To a God Unknown*, 1933)
- ◆ Snyder: Ted' jsme oba uvnitř, a venku...vidět bytí a bytí viděn. (*Želví ostrov*, 1974)

VZTAH K MÍSTU

- ◆ Muir – bez hlubší vazby na Yosemite (estetický turismus, elitářský postoj)
- ◆ Austin: Aby člověk pochopil život, musí poznat místo, v němž žije a jeho přirozený roční cyklus.
(*The Land of Little Rain*, 1903)
- ◆ Jeffers: Věděl jsem, že je obdařeno duchem...lidé jej znásilňují, nemilují... („Point Sur,” 1927)
- ◆ Steinbeck: Procestoval jsem celou zemi, hory, pláně, pouště. Teď jsem zpátky „doma“, ve svém městě, a jsem ztracen. (*Travels with Charley*, 1962)
- ◆ Snyder: mluví o nutnosti „navrátit se k zemi, k místu. Někdo se k tomu dostane přes rozumové a vědecké zjištění, že všechno souvisí se vším a že existují planetární omezení.“ („Re-Inhabitation,” 1977)

VĚDA A FIKCE?

- ◆ **Muir**

- jeho multidisciplinární a nekonvenční metody jej dlouho diskreditovali v očích odborné veřejnosti

- ◆ **Austin**

Evolve by měla přinést nový typ spisovatele, jehož přístup by nebyl čistě literární. Měl by být schopen ponořit se do vědeckých dat a prosáknout jimi.“ („Science for the Unscientific,“ 1922)

- ◆ **Jeffers**

Věda nemá sloužit, ale vědět. Věda není hodnotou sama o sobě, není pro člověka... (In: “The Inhumanist,“ 1948)

Věda zpravidla rozebírá věci na kousky, aby je objevovala, pitvá je a analyzuje. Poezie skládá věci dohromady a dochází tak ke stejně hodnotným objevům a k samotnému (s)tvoření. Něco nového je objeveno, něco, co autor sám nevěděl, než to napsal. A něco nového je vytvořeno. (“Themes in my Poems,“ 1956)

VĚDA A FIKCE? (pokr.)

- ◆ Steinbeck

Člověk je spojen se vším, je neodělitelně propojen se vší realitou, známou jako neznámo. To se snadno řekne, ale toto uvědomění mělo moc stvořit Ježíše, sv. Augustína, sv. Františka, Rogera Bacona, Charlese Darwina a Einsteina. Každý z nich, svým vlastním tempem a svébytným hlasem, s úžasem objevil či opětovně potvrdil poznatek, že vše je jedno a jedno je vše – plankton, třpytící se fosforescence na moři, kroužící planety a rozpínající se vesmír. Vše drží pohromadě elastické vlákno času. Je záhodno dívat se z přílivového jezírka ke hvězdám a pak zase zpátky do jezírka..." (*The Log*, 1941)

- ◆ Snyder

- pro přežití lidstva na Zemi je třeba "transformovat pět tisíc let starou tradici městské civilizace na novou ekologicky šetrnou, harmonicky laděnou, divoce myslící, duchovní a vědeckou kulturu." ("Four Changes," 1970)

VĚDA A FIKCE? (geologie)

◆ Muir

- „vyhrál“ spor s nejrenomovanějšími geology své doby o původ Yosemitekého údolí
- důvěrná znalost terénu a schopnost číst obtisk ledovců ve skalách byla klíčová (...přírodní poezie vyrytá na kamenných deskách...)

◆ Austin

- její první knihou byl Millerův *Old Red Sandstone* (1841)
...holé a rozeklané útesy s vrstvami obrácenými, zkroucenými a jinak tvarovanými...lidská mysl není s to pojmout sílu, která uvrhla zemské živly do zmatečného stavu, který se našim zrakům nabízí. (*One Hundred Miles on Horseback*, 1889)

◆ Jeffers

- stěžejním prvkem obrazotvornosti je věčná skála/kámen
...mezi skalami a tichem/ se lidská mysl neslyšně rozpouští/
Maso je pozřeno zemí... („The Low Sky,“ 1930)

VĚDA A FIKCE? (geologie-pokr.)

◆ Steinbeck

...nebral už skálu jako věc od něho oddělenou. Necítil k ní žádnou zvláštní lásku, asi tak jako ji necítil k svému vlastnímu tělu. Prostě ji pudově bránil před smrtí, stejně jako kdyby zachraňoval život sobě. (*To a God Unknown*, 1933)

◆ Snyder

Položte tato slova/ před svou mysl jako kameny.../ „co kámen to slovo/ omletý balvan v potoce/ Žula: zbarvená v mukách ohně a tíhy/ krystal a sediment stmelžený v žáru/ všechno se mění, v myšlenkách/ stejně jako věci. (*Riprap*, 1959)